

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1892. Andra Kammaren. N:o 21.

Onsdagen den 23 mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Till fortsatt behandling företogos konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 3 och 4, dervid, enligt den af kammaren antagna föredragningsordning, i ett sammanhang föredrogos Kongl. Maj:ts af utskottet i utlåtandet n:r 3 tillstyrkta förslag till ändrad lydelse af § 13 riksdagsordningen samt, förutom redan under förmiddagens sammanträde till föredragning anmälda punkterna 1 och 2 af utskottets utlåtande n:r 4, i hvad samma punkter afsåge berörda §, jemväl punkterna 4 och 5 af sistnämnda utlåtande.

Ang. ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen m. m.
(Forts.)

Under *punkterna 4 och 5* af utlåtandet n:r 4 hemställde utskottet, att hvarken herr Hans Anderssons, ej heller herr Nils Svenssons motion måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Emot utskottets hemställanden i nu föredragna delar förekommo reservationer:

af herr *Elowson*;

af herr *Vahlén*, som ansett, att utskottet bort, med förklarande att Kongl. Maj:ts förslag icke oförändradt kunnat af utskottet tillstyrkas, hemställa, att följande förslag till ändrad lydelse af ifrågavarande § i riksdagsordningen måtte af Riksdagen antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra trettio, deraf etthundra femtio för landet och åttio för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundra femtio, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som vardera välja en riksdagsman.

Ang. ändring i
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen m. m.

(Forts.)

Öfverstiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en åttiondedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en åttiondedel af städernas folkmängd. Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar, så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum. Köping eller annat samhälle, som erhåller stadsprivileger, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än åttio tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän, tvåhundra-trettio, utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän, som sålunda bör utses för landet och för städerna, bestämmes af Konungen vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda ordning, dervid i öfrigt stadgandena i mom. 2 och 3 skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse;

af herr *Hedin*; samt

af herrar *Ljungman* och *Johnsson* i Bollnäs.

Ordet lemnades, på begäran, till

Herr *Vahlin*, som anförde: Vidkommande den nu föredragna § 13, så skall jag tillåta mig att yrka afslag på såväl Kongl. Maj:ts proposition som på utskottets hemställan, men bifall till paragrafen, sådan den är formulerad i den af mig till utskottets utlåtande n:r 3 bifogade reservation.

Herr *Olof Jonsson* i Hof anförde: Såsom jag på förmiddagen yttrade, ämnade jag vid denna paragraf något utförligare frambära mina tankar rörande dessa grundlagsfrågor.

Jag kan då genast till en början säga, att jag mycket väl kan förena mig i det yrkande, som gjorts af herr *Vahlin*, ehuru jag dock icke tror, att den formulering, som användts i hans reservation, är så

särdeles lyckad, utan att den formulering, som förkommer i herr Nils Svenssons motion, särskildt i dess första moment af denna, synes mig hafva tydliga företräden framför den formulering, som återfinnes i herr Vahlins reservation. Men om jag det oaktadt anser mig kunna förena mig i herr Vahlins yrkande, sker det därför, att icke något beslut, som denna kammare nu kommer att fatta, kan blifva Riksdagens, förutsatt att icke Kongl. Maj:ts förslag antages. Ty emedan Första Kammaren redan antagit § 13 i den form Kongl. Maj:t och utskottet föreslagit, så åstadkommer naturligtvis hvarje afvikelse från Första Kammarens beslut det förhållande, att antingen måste utskottet omarbete sitt förslag och söka sammanjemka kamrarnes olika beslut, och då är ju också formuleringen en fri sak, eller också komma de båda besluten att blifva utgångspunkter för ett konstitutionsutskott nästa år, som då får taga hela frågan under förnyad behandling och söka åstadkomma de förbättringar i formelt afseende, som må finnas erforderliga. Deraf följer således att, oaktadt jag förenar mig i herr Vahlins yrkande, jag likväl icke kan godkänna hans formulering, särskildt af paragrafens sista moment, utan tror, att stadgandet om huruledes förfaras skall, när städernas sammanlagda folkmängd uppgått till en tredjedel af hela rikets, bör inläggas i paragrafens första moment och icke, såsom här föreslagits, i ett tilläggsmoment.

Beträffande sedan sjelfva frågans innebörd i öfrigt, så vet jag väl, att många inom denna kammare, kanske möjligen ett flertal, anse det af yttersta vigt, att kammaren redan nu i dag fattar ett sådant beslut, att det kan blifva Riksdagens, och att således de ändringar, som nu föreligga, skola blifva hvilande för vidare behandling och, om så anses lämpligt, antagna under 1894 års riksdag. — Men de herrar, som hafva den uppfattning, att ett sådant handlingssätt vore det bästa och klokaste, böra dock komma i håg, att ett antagande af Kongl. Maj:ts förslag i denna paragraf bortskär sex representanter utaf det antal sådana, som städerna för närvarande hafva, och detta är en omständighet, som vi måste beräkna icke från det hållet skola tagas väl upp. Kommer så dertill, att städernas representantantal år 1894 ytterligare skall hafva ökats, så att kanske minskningen kommer att gälla ett antal på tio eller tolf representanter, och om vi härtill lägga, att det hvilande förslaget från sin första upprinnelse, med undantag af de förbättringar och tillägg deri, som Kongl. Maj:t i år vidtagit, icke har undergått någon vidare kritisk behandling inom vare sig utskottet eller Riksdagen, utan att den grundtanke, som låg i herr Rydins första förslag, återgått i betänkandet riksdag från riksdag och att det sedan blifvit nästan en trosartikel, att någon förbättring icke skulle kunna göras i afseende å formuleringen, samt slutligen om vi skulle kunna tänka oss att erhålla en bättre formulering än nu framlagts rörande städernas framtida representationsrätt, beräknad efter folkmängden — så hemställer jag till de herrar, hvilka i likhet med mig önska att få denna fråga löst, huruvida det icke vore klokare att nu ej förhast

Ang. ändring i
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen m. m.

(Forts.)

sig genom att slå fast ett beslut i dag, som, just till följd af sin egen innebörd, skulle kunna ramla år 1894, samt om det icke i stället vore mera välbetänkt att nu söka ändra det antal representanter, som föreslagits i Kongl. Maj:ts proposition, t. ex. till den siffra, hvilken herr Vahlin upptagit i sin reservation. Skulle måhända icke under sådana förhållanden utsigterna i realiteten blifva mycket större, än om man nu i dag antog Kongl. Maj:ts förslag i denna fråga. — För min del får jag säga, att, oafsedt huru den politiska situationen vexlar inom Riksdagen, bjuder det mig emot att genom ett dylikt förslags antagande öka Första Kammarens styrka med tre ledamöter och minska den Andra med motsvarande antal, under det att, om grundlagen finge bibehållas i sitt nuvarande skick, tillväxten af antalet ledamöter i de båda kamrarne komme att gå i alldeles motsatt riktning. Jag tror också, att det finnes många delade tankar inom kammaren om hvad som är klokt att göra i detta fall. Många anse, att det vore bättre att bibehålla den grund, som nu finnes i förevarande hänseende i riksdagsordningen, och på sätt herr Lilienberg föreslagit söka en begränsning i den form, hans motion innehåller. Från åtskilliga synpunkter, särskildt ur formuleringssynpunkt sedt, är det lättare att komma till rätta med en sådan ändring, än om man skulle fastslå antalet i båda kamrarne, specielt i den Andra, mellan landsbygden och städerna. Men jag måste å andra sidan äfven bekänna, att jag mycket fruktar för, att ett sådant förslag, som i denna motion framstälts, icke har stor utsigt att varda Riksdagens beslut. Jag tror nemligen icke, att Första Kammaren skall kunna förmås att antaga ett sådant förslag, hvarigenom denna kammares tillväxt skulle på visst sätt minskas med en fjerdedel mot hvad förhållandet nu är.

Icke heller är det enligt mitt tycke rätt väl stäldt, att den begränsning, man söker införa för Andra Kammaren, specielt der kommer att träffa endast de relativt större städerna, under det att de mindre lemnas kvar i orubbadt bo att steg för steg i tidens längd få större antal representanter. Jag tror således, att när sjelfva den grunsats, som ligger i detta till kammarens pröfning nu framlagda förslag, formulerats något bättre och man afhjelpat den oegentligheten, att man ökar den ena kammarens styrka och minskar den andras, ett sådant förslag måste kunna tilltala pluraliteten inom Riksdagen. Jag skulle därför lifligt önska, att denna kammare ville vare sig antaga herr Vahlins reservation, såsom den är formulerad, eller någon annan motsvarande, deri antalet stadsrepresentanter fastslås till 80, såsom fallet är i denna reservation. Jag skall för tillfället instämma i det yrkande herr Vahlin gjort, emedan jag tror, att det kan vara likgiltigt, om detta eller motsvarande yrkande, herr Ljungmans eller herr Nils Svenssons, antages. Hufvudsaken är i alla dessa tre förslag densamma, nemligen att antalet representanter för städerna föreslås ökade med 5, hvarigenom magtställningen mellan Första och Andra Kammaren icke rubbas med mer än en man i stället för 6. Formuleringen anser jag

icke vara mera bunden för kommande Riksdag, vare sig man tager det ena eller andra af dessa förslag. Hufvudsaken är blott, att man slår fast siffran. Jag skall, som sagdt, instämma i herr Vahlins yrkande.

Ang. ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen m. m.

(Forts.)

Häruti instämde herr *Anderson* i Hasselbol.

Herr Falk: Herr Talman! Då herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet på förmiddagen hade ordet, yttrade han vid bemötandet af den förste talaren att, enligt statsrådets förmenande, ingen förebräelse kunde med fog riktas mot regeringen därför, att den framlagt ett förslag, som af båda kamrarna förut vore godkändt. Detta låter åtminstone i mina öron — kanske äfven för andras — något underligt. Jag hade nemligen vågat tänka, att regeringens pligt vore att icke allenast gå till mötes en tillfällig majoritets önsksningar, utan ock att taga tillbörlig hänsyn till minoritetens rätt. Jag behöfver icke påminna om, att den majoritet, som vid fjorårets riksdag antog det då föreliggande och nu i någon mån förbättrade förslaget, åtminstone i denna kammare icke var så synnerligen stor. Minoriteten var så pass betydande, att regeringen i detta förhållande bort finna skäl att *närmare* granska det förslag, som den nu framlagt, endast i så måtto förbättradt, att de grofva formella brister, hvaraf förslaget led, för närvarande äro i någon mån afhjelpa. Man kunde också hafva väntat, att regeringen möjligen borde ega bättre förutsättning för att till denna viktiga frågas lösning kunna åstadkomma ett lämpligare och grundligare öfvertäckt förslag än hvad riksdagen under den korta tiden är samlad, öfverhopad med massor af göromål, kan medhinna. Ingendera delen har gjorts. Regeringen har blott lagt fram det gamla förslaget, sedan det behörigen putsats upp. Mig synes, att, då det är fråga om något så viktigt som att helt och hållet slöpa de grunder, på hvilka vår närvarande riksdagsordning hvilar, och införa något alldeles nytt, nemligen en fixering af representanternas antal, man haft rätt att fordra, att regeringen framlagt de bevis, som tala för en dylik förändring. Något sådant har emellertid regeringen icke ansett nödigt eller nyttigt. I sitt anförande, vid det tillfälle då denna fråga underställdes Hans Maj:ts pröfning, yttrade herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet ingenting i afseende på skäl och bevis, utan säger endast: »detta förslag synes mig hvila på rättvisa grunder och vara egnadt att fullständigt förekomma ej allenast öfverbefolkning i Riksdagens kamrar utan äfven rubbningar i förhållandet mellan kamrarna och mellan landsbygdens och städernas representanter i Andra Kammaren.» — »*Det synes mig!*» Det är mycket, som »synes» här i världen, så för den ene som för den andre. Mig synes, att det hade behöfts annan grund för en sådan omhvälfning än helt enkelt ett: »det synes mig.»

Det är två punkter i herr statsrådets anförande, på hvilka, herr

Ang. ändring i
 §§ 6 och 13
 riksdagsord-
 ningen m. m.

(Forts.)

talman, jag skall anhålla att få fästa kammarens uppmärksamhet. Herr statsrådet yttrar, att »emot förslaget har väl blifvit anmärkt, att representationsrätten för de till valkretser indelade mindre städerna skulle mer och mer inskränkas till förmån för de större städerna», men sådant är icke att befara. På det att det icke må kunna sägas, att man på fri hand konstruerar upp något, skall jag helt enkelt begagna de vid betänkandet fogade bilagor rörande folkmängden, som äro uppgjorda på herr statsrådets begäran, och med stöd af dessa bilagor konstatera, att yttrandet: »sådant är icke att befara» föga öfverensstämmer med det resultat, hvartill man kommer vid granskning af dessa siffror. Först och främst skall jag be att få fästa uppmärksamheten vid det förhållandet, att det för närvarande finnes 16 städer, som hafva så att säga sjelfständig representationsrätt. De skicka sjelfva en eller flera representanter till Riksdagen. Denna rätt afklippes genast för två af dem, städerna Kalmar och Söderhamn. Men icke nog dermed. Tre andra städer: Eskilstuna, Kristianstad och Halmstad, hvilka på grund af folkmängdsförhållandena äro fullt berättigade att till nästa val utse hvar sin riksdagsman, skulle äfven beröfvas denna rätt. — Således summa 5. — Detta är det första, som visar, att man verkligen kan befara, att de mindre städerna kunna komma att lida genom förslagets antagande.

Derefter bör påpekas ett annat förhållande, som ock framgår af bilagorna. Om detta förslag antages, skola med beräkning af 1890 års folkmängd de mindre städerna, som icke hafva sjelfständig representationsrätt, sammanföras i 31 särskilda valkretsar. Detta för de 78 mindre städerna relativt fördelaktiga förhållande blir dock icke af lång varaktighet, ty tabellbilagorna visa, att detta tal af 31 valkretsar redan år 1900 har nedgått till 28, år 1910 till 26 och år 1920 till 23.

Det synes verkligen vara en rätt väsentlig minskning att på 30 år gå ned från 31 till 23. Tycke och smak äro olika, men för mig synes just *det* vara att befara, att de små städerna komma att kringskäras i sin representationsrätt. Ett annat förhållande kommer ock att i hög grad inverka och ofördelaktigt inverka på de mindre städerna, det nemligen att folkmängdsökningen i de större och i de små städerna är så väsentligen olika. Af beräkningarna öfver ökningen under de sista 30 åren finner man, att de större städernas folkmängd ökats med icke mindre än 129 procent och de små städernas sammanräknadt med endast 77. Detta förhållande skall, säger jag, i sin mån bidraga till att ju längre detta förslag, sedan det antagits, får fortfara att tillämpas, dess mera skall det inskränka de små städernas representationsrätt. Jag anser mig härmed hafva bevisat, att herr statsrådets mening, att det icke vore att befara någon nämnvärd inskränkning för de små städerna, icke håller streck.

Jag kommer nu till den andra punkten. Herr statsrådet har till stöd för det föreliggande förslaget aberopat 1890 års konstitutionsutskotts betänkande. De ord, som jag nu kommer att anföra, äro så-

ledes icke ursprungligen yttrade af herr statsrådet, utan af 1890 års konstitutionsutskott. Konstitutionsutskottet säger nemligen: »Det hade anmärkts, att det väl kunde tänkas att städernas sammanlagda folkmängd kunde komma att öfverstiga en tredjedel af hela rikets och att i detta fall ifrågavarande proportion mellan landets och städernas representationsrätt vore uppenbart oriktig», men häremot invänder utskottet det och det och det och säger till slut: »att den tidpunkt, då det förutsatta fallet kunde antagas komma att inträffa, för den skull syntes i alla händelser vara så aflägsen, att det ej vore nödigt eller lämpligt att nu för detsamma stifta lag.» Det håller verkligen icke heller streck, det är icke en så kolossalt aflägsen tidpunkt, då detta kommer i fråga. Då jag yttrar mig om folkmängdsförhållandena, räknar jag, såsom jag redan sagt, uteslutande med stöd af herr statsrådets egna tabeller. Af dem visar sig, att 1890 beräknades städernas befolkning uppgå till 18 procent af hela rikets befolkning, men redan 30 år derefter skulle städernas befolkning uppgå till 30 procent. Då frågas: kan jag vid ett sådant förhållande annat än antaga, att det icke behöfves mer än ytterligare några få år för att städernas befolkning skall växa till 35 procent och sålunda öfverstiga den omtalade tredjedelen, hvilket förhållande skulle vara så aflägsen, att det icke tjänade att tänka derpå. Får man icke anse detta vara en brist i förslaget — ja, då vet jag icke hvad man skall kalla för brist, när förslaget icke ens beaktar de lärdomar, det egna statistiska materialet gifver. Huru svårt, för att icke säga omöjligt, det är att åstadkomma något verkligt godt med denna fixering af antalet representanter, märker man allra bäst i det beryktade — jag höll på att säga så, och nog *blir* det beryktadt, om det kommer att antagas — sjunde momentet i § 6. Det är ett sådant vidunder, att om man vågade bjuda en utländsk riksförsamling derpå, skulle det säkerligen mottagas med ett löje, ty ett grundlagsstadgande må väl anses böra vara af den beskaffenhet, att det klart, tydligt och med korta ord säger hvad meningen är; således motsatsen till detta sjunde moment. Jag erkänner villigt, att när en dylik fixering *skulle* ske, hade verkligen herr statsrådet intet annat att göra, det måste bli sådant det är. Men detta bevisar bäst, hur hardt när omöjligt det är att åstadkomma en duglig och respektabel lag, grundad på fixering. Det har funnits *en* röst i Konungens råd, som protesterat mot detta förslag, som är och förblir en kraftåtgärd gent emot städerna, och många år skola icke förgå, innan det med full klarhet visar sig, att denna röst var den enda, som *der* förde den sanna utvecklingens och den sanna politiska kloketens talan.

Herr Ljungman: Under förmiddagens debatt fälde herr Höjer det yttrandet, att detta nu föreliggande kongl. förslag skulle vara ursprungligen framställt af professor Rydin utaf partihänsyn. Jag tror, att han häruti misstagit sig ganska mycket. Vid 1887 års maj-

Ang. ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen m. m.

(Forts.)

riksdag blef af herr Ehrenheim i en reservation till ett utlåtande i ämnet från konstitutionsutskottet framlagdt ett förslag till begränsning af städernas representationsrätt. Detta förslag var ytterst moderat och godkändes af Första Kammaren, men afslogs i Andra Kammaren med några få rösters öfvervigt. Under debatten om detta förslag framstälde professor Rydin hufvudgrunderna till det förslag, som nu föreligger i den kongl. propositionen. Detta gjorde han enligt min öfvertygelse af god vilja och icke af partihänsyn. Han gjorde det för att skydda städerna mot oupphörligen återkommande försök att minska deras representationsrätt, ty det är alldeles gifvet, att om det moderata förslag, som då förelåg, blifvit grundlag, så hade det icke dröjt många år, innan motioner framlagts om ytterligare inskränkningar i i denna rätt. Han ansåg sig gagna städerna genom den föreslagna fixeringen, och visst och obestriddligt är väl att, om fixeringeu kommer till stånd och varder grundlag, så skall man också slippa de många ständigt återkommande motionerna om ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

Det svåraste felet, man haft att anmärka vid förevarande förslag, är, att det *minskar Andra Kammarens representantantal* och Andra Kammarens magtställning i förhållande till Första Kammaren. Men detta fel förelåg icke, då förslaget först väcktes, ty då var såväl Andra Kammarens som städernas representantantal vida lägre än nu. Hvad beträffar förevarande förslag, torde med hänsyn till utsigterna för dess framgång vara nödvändigt att *öka* ledamotsantalet för Andra Kammaren, ty med mindre så sker, tror jag icke, att förslaget har utsigt att vinna bifall vid 1894 års riksdag. Jag anser därför att man bör bifalla herr Nils Svenssons motion för att derigenom angifva den riktning, i hvilken man vill hafva förslaget förbättradt för att vid en kommande riksdag godkänna detsamma. Det kongl. förslaget har klandrats och påståtts vara ett »*vidunder*» i afseende på sin formella beskaffendet. Äfven om denna beskyllning är mycket öfverdrifven, kan det icke nekas, att Kongl. Maj:ts förslag i formelt hänseende kunde varit mycket bättre än det är. Men om detta kongl. förslag är underhålligt i formelt hänseende, så är det tilläggsmoment, majoriteten i konstitutionsutskottet vill införa vid § 13, *ännu sämre*, och jag kan därför icke rösta för en reservation, som går ut på att gilla alla de svagheter i formelt hänseende, som konstitutionsutskottets majoritet bjudit på i sina betänkanden n:is 3 och 4, utan vill hellre rösta för det förslag, som, på samma gång det höjer ledamotsantalet för Andra Kammaren, äfven antyder de förbättringar i formen, som äro önskvärda. Hvad nu beträffar den omständighet, som utgör föremål för detta tilläggsmoment, eller det förhållande, som kan inträffa, att städernas befolkning kommer att öfverstiga en tredjedel af hela rikets befolkning, så var det fråga om att afhjelpa den deraf härrörande orättvisan redan vid 1888 års riksdag, men försöken ledde icke till något resultat, emedan professor Rydin vid sitt arbete därför sökte

lösa denna svårighet genom ett *tilläggsmoment*. Om man sätter sig riktigt in i saken, skall man snart finna, att på det sättet kan man icke lösa frågan och att hvilket förslag till ett sådant tilläggsmoment, man än kommer med, så blir det icke i formelt hänseende tillfredsställande. Ville man göra ett försök, skulle det lyda ungefär på följande sätt: »Så snart städernas befolkning öfverstiger en tredjedel af hela rikets, skola, i stället för hvad i föregående moment stadgats, följande bestämmelser gälla» — och sedan fick följa en alldeles ny uppsättning af lika många moment, som den ursprungliga paragrafen innehåller. Denna senares bestämmelser skulle nemligen upphöra att tillämpas, då folkmängden i städerna stege öfver en tredjedel af hela rikets. Men detta sätt att lösa frågan är ej fullt lämpligt och tager sig illa ut. Ett vida bättre resultat vinner man, om man bifaller hvad herr Nils Svensson föreslagit i sin motion och i den ursprungliga paragrafen ändrar de tre första momenten och i dem inarbetar hvad man önskar i stället för att till paragrafen foga detta tilläggsmoment. Att utskottet icke bestämt sig för herr Nils Svenssons förslag kommer sig helt enkelt deraf, att utskottets majoritet hade klart för sig, att den icke ville ändra något det allra minsta i det kongl. förslaget, utan att detta skulle antagas absolut *oförändradt*, och då fann man ingen annan möjlighet att tillgripa än att komma med ett tilläggsmoment, och då det icke lät sig göra att utarbета ett i formelt hänseende tillfredsställande sådant, hade majoriteten ingen annan utväg än att söka undandölja bristerna och svagheter i detsamma. Jag vill icke förneka, att på förslaget nedlagts mycket arbete, men svårigheterna äro icke lösta. Då förhållandet är sådant, anser jag att det kongl. förslaget i hvad det rör § 13 icke bör antagas sådant det är, och då jag anser att man bör angifva den rigtning, i hvilken paragrafen bör omarbetas för att den af kammaren skall kunna gillas, ber jag för min del få yrka bifall till herr Nils Svenssons motion.

Hur § 13 enligt denna motion skulle komma att te sig, efter det åtskilliga förtydliganden egt rum, torde framgå af följande förslag till ändrad lydelse af samma paragraf:

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af *tvåhundra-tre-tio* väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett. *Af dessa ledamöter skola, så länge städernas folkmängd icke öfverstiger åtta tjugutredjedelar af hela rikets, åttio utses för städerna och etthundra-femtio för landet, men då städernas folkmängd öfverstiger nämnda andel af hela rikets, så många utses för städerna, som dessa tillsammans ega fulla tvåhundra-tre-tiondedelar af rikets folkmängd, och återstoden för landet.*

2. A landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas

Ang. ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal *det uti mom. 1* föreskrifna antalet riksdagsmän för landet, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal *det uti mom. 1* föreskrifna antalet riksdagsmän för landet, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas två och två till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger *det tal, som erhålles, då det tal, som angifver* folkmängden i rikets alla städer, *delas med det tal, som enligt mom. 1* angifver antalet riksdagsmän för städerna, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje gång förstnämnda tal fullt ingår i stadens invånarantal.

Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. *Fördelningen enligt mom. 1 af antalet ledamöter i Andra Kammaren mellan landet och städerna, då städernas folkmängd öfverstiger åtta tjugutredjedelar af hela rikets, äfvensom indelningen af de i mom. 2 och 3* omförmälda valkretsar så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart nionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum. Köping eller annat samhälle, som erhåller stadsprivilegier, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

Herr Andrén: Jag hade icke ämnat att taga till ordet i denna fråga, men efter herr Nils Peterssons i Runtorp yttrande i förmiddags har jag ansett det vara min pligt att bemöta honom. Han yttrade, att vi stadsrepresentanter borde taga detta kongl. förslag, ty göra vi det icke, så få vi antagligen längre fram ett, som är mycket sämre för oss, och han förklarade sig sjelf villig att framlägga ett förslag, der dessa afsigter skulle realiserast. Jag kan naturligtvis icke svara för någon annan än för mig sjelf, men jag är öfvertygad, att jag representerar mer än en stadsrepresentants åsigt, då jag förklarar att vi icke låta skrämman oss på det sättet. Liksom han handlar efter sin öfvertygelse, handla vi efter vår, och det är vår öfvertygelse, att detta förslag är olämpligt, som gjort, att vi förut röstat deremot och att vi äfven nu komma att göra detsamma. Vid detta kongl. förslag finnes en massa statistiska tabeller. Dessa tabeller hafva i dag varit föremål för en granskning, som hufvudsakligen gått i skämtsamt riktning. Det

förundrar mig icke, ty de kunna verkligen blifva föremål för skämt. Jag vill dock icke för ögonblicket närmare ingå derpå, men en allvarlig anmärkning anser jag det vara min pligt att göra.

*Ang. ändring i
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen m. m.
(Forts.)*

Herr justitieministern har beräknat, huru stor folkmängden skall vara åren 1900, 1910 och 1920. Han har härvid tagit till utgångspunkt folkmängden i städerna under de sist förflutna trettio åren, och sedan har det räknats med enkel regula-de-tri. Det kan nu vara mycket godt och väl; men icke är det sagdt, att samma faktorer komma att fortsätta att verka under nästa trettio år, och, ännu mindre, att de då verka på samma sätt, som de gjort under de gångna trettio åren. Jag tror, att man med temligen stor säkerhet kan påstå, att den hastiga folkmängdsökning, som under de senaste decennierna försiggått i våra städer, har berott mer eller mindre på tillfälliga omständigheter och icke på förhållanden, som kunna antagas blifva konstanta. Det är alldeles tillräckligt, om herrarne se på vår hufvudstad Stockholm, på dess massor med hus, som sakna inbyggare. Dessa byggnadskrascher, som man haft och som man ytterligare väntar, tro herrarne, att de icke betyda någonting? Tro herrarne, att folkmängdsökningen i Stockholm kommer att fortgå i oändlighet i samma proportion som hittills? Jag har också erfarenhet från den stad, jag tillhör. Befolkningen der ökas, men den ökas till stor del genom utfattiga individer. Detta kan icke fortsätta i oändlighet. Förr eller senare visar sig arbetslöshet eller dylikt, och förr eller senare måste denna immigration till städerna sluta, eller åtminstone kan den icke fortgå på samma sätt som hittills. När man stödjer sig på faktorer, som man kan påstå vara bestämdt och oafbrutet verkande på samma sätt under en längre tid, då kan en dylik beräkning vara på sin plats. Men vill väl någon med fullt allvar påstå, att så är förhållandet här? Jag anser denna anmärkning vara alldeles tillräcklig att bryta stafven öfver dessa statistiska beräkningar, och jag tror, att vid närmare eftertanke de flesta af dem, som försvara desamma, antagligen skola instämma i min åsigt.

Mången har nog gjort sig den frågan: hvarför har detta förslag framstälts, hvarför har detta förslag med sådan energi understöds både i den dåliga form, som det hade under förra riksdagen, och uti den relativt bättre form, som det nu har? Jo, hemligheten är den, det är icke en politisk fråga, utan en ekonomisk fråga, som här spelat hufvudrollen. Hela historien är den, att det gäller att skaffa ett stöd åt det nya ekonomiska system, hvarmed Sverige hugnades år 1888. Det är därför, som man vill åstadkomma en nedsättning i städernas representantantal. Jag vill dervid blott fästa herrarnes uppmärksamhet på ett enda litet faktum, som tillräckligt illustrerar detta förhållande. Förra fredagen voterades uti gemensam omröstning om lifsmedeltullarne. Som herrarne veta, var det med obetydlig röstöfvervigt, som tullnedsättning beslöts. Jag frågar nu, mine herrar: om detta kongl. förslag då varit upphöjdt till lag och om de svenska städerna då

Ang. ändring i
 §§ 6 och 13
 riksdagsord-
 ningen m. m.

(Forts.)

haft blott 75 representanter i riksdagen i stället för 81, hurudan tro herrarne, att utgången i tullfrågan då hade blifvit? Vi kunna komma öfverens om, att utgången då hade blifvit den, att protektionisternas ekonomiska system stått orubbadt. Atminstone hade man då icke lyckats att åvägbringa den modifikation deri, som vi nu till vår glädje sett inträda. Men om Riksdagen skulle komma att antaga detta förslag, huru skall det då komma att gå i de gemensamma voterin-garna om några år? Det vill jag lemna osagdt. Emellertid är det enligt mitt förmenande olämpligt att antaga ett förslag, hvilket hufvud-sakligen är byggdt på dessa ekonomiska grunder — kanske har här äfven något annat spelat en roll, som herrarne hört omtalas i detta sammanhang, nemligen »röda spöket» och »rädsla för radikalismen» och dylikt; den saken har blifvit affärdad tillräckligt förut, och jag vill icke nu uppehålla mig dervid.

Då jag vill rösta för ett bättre i brist på något ännu bättre, får jag förklara, att jag kommer att rösta för herr Vahlins reservation, hvarigenom åtminstone någon rättvisa sker och hvarigenom städerna undgå att blifva beröfvade de representanter, som de nu hafva och som icke hafva förtjenat att nödgas lemna sina poster.

Herr Brodin: Om man granskar det kongl. förslaget, finner man, att dess motivering är stödd på statistiska tabeller, som äro vid-fogade den kongl. propositionen. Dessa statistiska tabeller äro så hopkonstruerade, att, om man granskar dem, man finner, att omkring 30 år härefter invånarantalet i Sveriges städer uppgår till inemot hälften af landsbygdens invånarantal. Jag hemställer, om ett sådant antagande kan synas rimligt. Om nu Sveriges städer få fritt utveckla sig, och deras folkmängd ytterligare tillväxer under en följd af år, så måste ändock naturligtvis till sist en reaktion inträda och deras invå-narantal komma att nedgå igen. Säkert är, att ökningen icke kommer att blifva så stor, som dessa tabeller gifva vid handen. Man behöfver ingen räkning alls för att komma till det resultatet, att de beräkningar, som ligga till grund för dessa statistiska tabeller icke hålla streck och således icke heller den grund, hvarpå hela den kongl. proposi-tionen är byggd.

Att genomföra en förändring i städernas representationsrätt på de grunder, som åberopas i den kongl. propositionen, anser jag icke vara riktigt. Man bör i första rummet tillse, huru det ställer sig, om man jemför den statistik, som man har och som man vet vara verklig. Vi veta, att städerna vid representationsreformens genomförande er-höllo ett större representantantal än landsbygden på grund af det större ekonomiska intresse, som man ansåg vara representeradt i stä-derna äfven med afseende å de klasser, som förut varit vid ständs-riksdagarne representerade. Aldenstund valbarheten har blifvit bestämd på grund af en viss inkomst, och det ekonomiska intresset sålunda sammanblandats med valbarhet och valrätt, är det ju fullt riktigt, att

man äfven tager dessa fakta i betraktande. Hvad säger då statistiken i dessa fall? Hafva städerna förändrat sig med afseende å sitt ekonomiska intresse, med afseende å sitt större bidrag till statsverket för dess allmänna behof eller i andra afseenden, som kunna komma i fråga att här beaktas? Om man anställer jemförelser med ledning af den statistik, som finnes att tillgå, visar sig detta ej vara förhållandet. Om man jemför de statistiska uppgifterna alltifrån det första år, då land och stad äro åtskilda i statistiskt afseende, åtminstone i de statistiska tabeller, som jag kunnat erhålla, eller från år 1879 — här äro ju ändå 11 år att jemföra — finner man, att år 1879 var värdet af jordbruksfastighet å landsbygden 2,101,377,019 kronor, under det att motsvarande fastighetsvärde i städerna uppgick till 41,187,899 kronor eller 2 procent af landsbygdens. Städernas jordbruksfastighet representerade sålunda ungefär 2 procent af hela rikets jordbruksfastighet. Enligt 1888 års statistik var det samma förhållande. Jag nämner ej siffrorna, men procentalen visa samma förhållande. Sålunda har derutinnan icke städernas större ekonomiska intresse blifvit sämre. Om man deremot ser på annan fastighet, så var år 1879 taxeringsvärdet å densamma: på landsbygden 198,696,770 och i städerna 670,556,596. Städerna hade sålunda det året 77 procent af all annan fastighet i riket. År 1888 voro motsvarande siffror för landsbygden 277,506,390 och för städerna 1,040,443,040. Städerna hade således då 79 procent. Sålunda visar det sig i detta fall, att städerna under den tid, som förflutit mellan nämnda år, ökat sitt ekonomiska intresse till det allmänna hela. Om jag sedan öfvergår till uppskattad inkomst af kapital, rörelse, näring, lön eller pension, så visar sig, att densamma år 1879 å landsbygden uppgick till 92,637,601 kronor och uti städerna till 181,604,538 kronor. Städernas intresse här vid lag var således 66 procent af det hela. Under 1888 var taxeringsbevollningen af inkomst: å landsbygden 755,872 kronor och i städerna 1,809,207. Städerna representerade således här vid lag 70,5 procent af det hela. Hvad sedan beträffar bevollningsafgifterna för särskilda förmåner och rättigheter, så ha dessa i städerna stigit från 78,5 procent år 1883 till 82 procent år 1888. Ser man på de ekonomiska intressena, finner man sålunda intet skäl, som talar för en nedsättning af städernas representationsrätt, sådan den i 1866 års riksdagsordning blifvit bestämd.

Det är en annan sak, som man också bör taga i betraktande, ehuru det icke finnes någonting i lag stadgadt derom. Det kan ju hända, att valmännens antal i städerna i förhållande till deras folkmängd relativt minskats, under det att förhållandet på landsbygden varit ett annat, och att på den grund städernas representationsrätt bör nedsättas. Om vi granska statistiken i detta afseende, finna vi, att år 1872 voro de valberättigade i procent af folkmängden: på landsbygden 5,7 och i städerna 5,3; år 1875: på landsbygden 5,9 och i städerna 5,9; år 1878: på landsbygden 5,9 och i städerna 6,5; samt 1887: på landsbygden 5,8 och i städerna 6,2. Sålunda visar det sig, att an-

Ang. ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i
 §§ 6 och 13
 riksdagsord-
 ningen m. m.
 (Forts.)

talet valmän i städerna under loppet af dessa år ökat emot på landsbygden; och finnes därför icke, med hänsyn till valmännens antal, någon förutsättning för, att det är rättvist och billigt att nedsätta städernas representationsrätt.

Naturligtvis ha städerna också sin stora andel i andra bevilningar än de här förut nämnda, såsom tullar och sådant. Jag vet, att det inkastet möjligtvis kommer att göras här vid lag, att landsbygden har sina grundskatter och andra onera, och att dessa äro mycket mera betungande. Jag skall då be att få erinra, att dessa grundskatter funnos äfven vid nuvarande representationsskickets införande, att sedermera en del af dessa grundskatter blifvit afskrifna, och att den återstående delen är på förslag att afskrifvas. Det torde blott vara en tidsfråga, när dessa grundskatter helt och hållet blifva afskrifna. När så sker, hvem är det väl då, om icke städernas invånare, som mest drabbas af de skatter, som måste påläggas i stället för de afskrifna grundskatterna? Om man då ser till: hvad ha städerna fått i utbyte emot detta? De ha väl erhållit någon uppmuntran? Ja, de ha fått den uppmuntran, att de s. k. brännvinsförsäljningsmedlen, som de ha haft sig anslagna för vissa ändamål och för sina allmänna utgifter, blifvit till en del afskrifna. Och mången är det, som önskar, att en fortfarande afskrifning deraf skall ske. Likaledes ha röster höjt sig för att den tolag, som städerna ha sig tillförsäkrad för vissa utgifter, äfven skall afskrifvas. I en kongl. proposition har framhållits, att det finnes möjlighet att afhjelpa den brist, som kan uppstå till följd af grundskatteafskrifning m. m., genom införande af en ny stämpelskatt.

Jag hemställer till herrarne: hvem kommer denna skatt att i synnerhet betunga om icke städernas invånare? Dessutom har framhållits, att man skulle kunna åstadkomma en ölskatt, hvilken naturligen äfven hufvudsakligen kommer att drabba städernas invånare. Det är således afskrifning af inkomster, som städerna hafva att motsä. Hafva då städernas representanter genom sitt uppträdande inom Riksdagen gifvit anledning till landsrepresentanternas fordran, att stadsrepresentanternas antal skall inskränkas?

Om man söker utreda denna fråga, finner man, att städernas representanter under många år för det mesta varit uteslutna från eller i mycket ringa del blifvit ihågkomna vid tillsättande af ledamöter i utskotten. De hafva således icke kunnat taga någon verksam del i de förberedande arbetena eller utöfva något inflytande derå. De hafva dessutom varit i en sådan minoritet, att de icke kunnat väsentligen inverka på frågorna vid deras behandling inom kamrarne; och jag frågar därför: huru man kan anse dem hafva förverkat sin nuvarande representationsrätt?

Man må icke förvånas öfver att enskilda motionärer framkomma med förslag, sådan som de förevarande, men att regeringen, som skall vara och som man alltid hittills ansett vara det bevarande elementet

inom staten, skulle upptaga denna fråga och göra den till sin samt under nuvarande politiska förhållanden inkomma till Riksdagen med ett förslag i syfte att inskränka städernas representationsrätt, det synes mig vara mera än man kunnat tro och vänta af Konung och regering, som man, enligt hvad jag nyss nämnde, ansett vara den konserverande delen af det bestående och som man icke trott skulle vilja göra sig till medel för partiyran, utan i stället värna minoritetens rätt.

Då jag således är öfvertygad om, att här icke föreligga sådana skäl, som kunna utgöra rättvis anledning till antagande af det förevärande förslaget, skall jag anhålla, herr talman, att få yrka afslag å den kongl. propositionen och utskottets utlåtande.

Herr Höjer: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för några ögonblick med anledning deraf, att jag blifvit så godt som uppfordrad dertill af min aktade vän på bohuslänsbänken, herr Ljungman. Jag tror, att det icke är så synnerligen mycket, som i grund och botten skiljer oss åt; han har kanske missförstått mig, och jag kanske likaså honom. Han har vändt sig mot mig med anledning af ett yttrande, som jag fälde vid slutet af förmiddagens debatt. Det var dervid naturligen alldeles icke min mening att framkomma med det barocka påståendet, att denna fråga om begränsning af städernas representationsrätt varit en partifråga ända från begynnelsen. Jag vet mycket väl, att frågan om inskränkning af städernas representationsrätt är mycket äldre än tullfrågan och i sin begynnelse icke betraktad såsom en partifråga annat än i den mening, att den var ett uttryck af den animositet, som då var rådande hos landsbygdens representanter mot städernas, en animositet, som jag hoppas i våra dagar hafva möjnat af och för alltid slutat. Men den tiden, då denna fråga om inskränkning af städernas representationsrätt först var före, vare sig den bars fram af herr Wallenberg eller af herr Rydin, den tiden var det Första Kammaren, som var dess afgjordaste fiende. I detta fall hafva tiderna väsentligen förändrats; ty nu är det Första Kammaren, som tagit frågan om begränsning af städernas representationsrätt i besittning såsom sitt eget oafhändeliga fideikommiss, och man behöfver sannerligen icke vara något geni för att begripa, hvarför denna kammare så gjort. Den vill naturligen åt städernas representanter, och detta af två skäl. För det första, emedan städernas representanter i allmänhet hafva den arfsynden att vara frihandlare, och för det andra därför, att åtminstone de större städernas representanter i allmänhet taget äro liberale män. Det synes mig, som om under de senaste tre åren denna fråga om begränsning af städernas representationsrätt, alltsedan den tagits om hand af Riksdagens Första Kammare, fått nöjet att göra tjenst såsom en partifråga hos den protektionistiska och politiska reaktionen.

Det var naturligtvis endast detta jag menade med mitt anförande vid slutet af förmiddagens sammanträde och jag vill tillägga, att Kongl. Maj:ts regering i det afseendet, såsom naturligt är, ställt sig till partiets

Ang. ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen m. m.

(Forts.)

Ang. ändring i förfogande. Det föreliggande kongl. förslaget bär därför en viss parti-
§§ 6 och 13 kulör; man må kalla den hvad man vill — grå eller kolsvart!
riksdagsord-
ningen m. m.

(Forts.)

Herr Lilienberg: Efter det beslut, som kammaren fattat på förmiddagen, då kammaren godkände den kongl. propositionen i afseende å 6 §, är det naturligen icke rimligt att nu ifrågasätta bifall till den af mig m. fl. afgifna motion, utan skall jag anhålla att få yrka bifall till herr Vahlins reservation, hvilken, såsom en talare redan antydt, åtminstone i någon mån tillgodoser Andra Kammaren och befrämjar den rättvisan mot städerna, att de, då deras befolkning stigit till en viss siffra, få representanter i förhållande dertill. Jag uppmanar dem, som stå på samma stadium som jag, att förena sig om denna reservation.

Emellertid har en ärad representant för Bohuslän, herr Ljungman, yrkat bifall till herr Nils Svenssons i Olseröd motion. Herr Ljungman är således icke nöjd med herr Vahlins reservation, icke heller med sin egen mot konstitutionsutskottets betänkande n:o 4 afgifna reservation, utan yrkar bifall till herr Svenssons motion, hvilken dock högst oväsentligt skiljer sig från herr Vahlins reservation. Herr Ljungman är dessutom liksom jag en ren motståndare till det kongl. förslaget. Jag hemställer till honom, att han måtte återtaga sitt yrkande och i stället förena sig om herr Vahlins reservation, ty det förhåller sig ju, såsom herr Ljungman nämnde, att den lydelse af 13 §, som i så fall skulle antagas af Andra Kammaren, aldrig kan blifva lag, utan den måste omarbetas; det ligger således icke så mycken vikt på redaktionen för närvarande.

Jag har icke något vidare att tillägga.

Herr Nilson från Ystad: Under den långa diskussion, som redan pågått, hafva, så vidt jag kunnat finna, alla de skäl så väl för som emot, som kunna inverka på denna fråga, blifvit framhållna. Jag vill således icke upprepa dessa skäl, men på det att hvar och en inom denna kammare må hafva klart för sig, till hvilken mening jag ansluter mig, får jag bekänna, att, ehuru jag gerna såge en begränsning af riksdagsmännens antal, jag icke obetingadt kan ansluta mig till det föreliggande förslaget, utan kommer jag att förena mig med dem, som yrka bifall till herr Vahlins reservation.

Herr Bromée: Herr talman! Då jag under diskussionen icke förut varit i tillfälle att för kammaren tillkännagifva min åsigt i föreliggande fråga, skall jag be att nu med några ord få göra det.

Jag anser icke nödigt att här upprepa de skäl, som bestämt mitt votum i denna viktiga fråga, ty dessa skäl äro redan förut kraftigt uttalade. Jag anser det emellertid vara nödvändigt, att jag tillkännagifver min åsigt, synnerligast som en talare på kristianstadsbänken på förmiddagen sade att, om voteringen öfver denna fråga finge ske

öppen, utgången helt säkert skulle blifva en helt annan, nemligen att det kongl. förslaget helt säkert skulle obetingadt antagas. Till följd af detta yttrande anser jag mig böra för kammaren tillkännagifva, att jag icke kan vara med om att antaga det kongl. förslaget, hvilket jag anhåller, herr talman, få antecknad till protokollet. Jag yrkar således afslag å den kongl. propositionen och konstitutionsutskottets utlåtande samt bifall till herr Vahlins reservation.

Ang. ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen m. m.
(Forts.)

Herr *Nordin* förklarade sig instämma med herr *Bromée*.

Herr *Bengtsson*: Att den föreliggande frågan är en svår-löst fråga, veta vi alla. Allt sedan den tid, jag kom med vid riksdagen, eller år 1885, har denna fråga hvarje år stått på dagordningen och behandlats af Riksdagen. År 1887 och äfven vid andra tillfällen hafva förslag i denna rigtning framställts, som varit betydligt lindrigare för städerna än det nuvarande, men detta oaktadt hafva alla dessa förslag blifvit tillbakavisade.

Det föreliggande förslaget säger man sig icke kunna antaga, ehuru det synes komma att afhjelpa många brister. — Här föreligga nu två reservationer, en af herr *Vahlin* och en af herr *Ljungman*, men under den diskussion, som nu pågått, hafva herrarne funnit, att de som uppträdt i frågan icke kunna enas ens om någon af dessa reservationer, ehuru de gå i samma rigtning. Herr *Vahlin* har sjelf yrkat bifall till sin reservation, och deri har herr *Olof Jonsson* m. fl. instämt; herr *Ljungman* har yrkat bifall till herr *Nils Svenssons* motion, hvilken han anser vara mycket bättre. Huru skall man någonsin komma till en lösning af denna fråga, då icke ens städernas representanter kunna enas?

Samma förhållande egde rum i konstitutionsutskottet; der framkom hvar och en af städernas representanter med sitt förslag, men huru kan man tänka sig, som jag nyss yttrade, en lycklig lösning af frågan under sådana förhållanden? Vill man rifva sönder förslaget, ja, då kan man naturligtvis yrka bifall till alla möjliga reservationer, men vill man verkligen frågans lösning, tror jag man bör hålla sig till hvad i konstitutionsutskottets betänkande är föreslaget, och för min del anhåller jag få yrka bifall till samma betänkande rörande 13 §.

Häruti instämde herrar *Erickson* i *Bjersby* och *Anderson* i *Himmsby*.

Herr *Thestrup*: Jag har endast begärt ordet med anledning af yttranden, som i förmiddags fäldes af tvenne anhängare af det kongl. förslaget. För bemötande af de anmärkningar, som mot detsamma då framställts, yttrade en af motsatta partiets representanter, att de brister, som förut funnits hos förslaget, blifvit afhjulpna genom den behandling detsamma undergått i högsta domstolen. Någon sådan behand-

Ang. ändring i
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen m. m.
(Forts.)

ling har detta förslag emellertid icke undergått och sådan erfordras som bekant icke heller. Deremot vet jag väl, att öfver det förut hvilande förslaget, som vid senaste riksdag af båda kamrarne antogs, hördes högsta domstolen, och att det var på grund af dess utlåtande som Kongl. Maj:t sedermera fann sig förhindrad att å förslaget meddela sanktion.

I fråga om de nu föreliggande förslagen vore jag mest villig och benägen att sluta mig till den af stadsrepresentanterna framlagda motionen. Men då i det skede, hvari saken nu kommit, föga utsigt till framgång derför torde förefinnas, skall jag nöja mig med att biträda herr Vahlins reservation.

Herr Stjernspetz: Äfven jag har uppkallats af en talare på skånebänken, som yttrade i förmiddags, att hau önskade en öppen votering i kammaren. Jag skall söka för honom förklara, hvarför så många af oss icke yttra sig i denna fråga. De fleste af oss önska visserligen en inskränkning af städernas representanter. Men det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget är oss dock ett något för surt äpple att bita i. Den tillfredsställelse, som vi derigenom kunde få, att se antalet af städernas representanter något begränsadt, motsvaras af så stora olägenheter för Andra Kammaren, att jag vågar påstå, att den, som tager detta förslag oförändradt, han förr sviker än befordrar sina valmäns verkliga politiska intressen. Vi få väl icke vara så ifriga att inskränka städernas representationsrätt, att vi på samma gång äfven afhugga all möjlighet för Andra Kammaren att i framtiden få ett större inflytande på ärendenas ledning, då vi veta, att det största motståndet mot denna kammares önsknings icke numera åtminstone är att finna hos stadsrepresentanterna, utan just hos denna Första Kammar, hvars magtställning det kongl. förslaget vill öka. Det omgöer alldeles grunden för hela representationen. Den är så genomgripande denna förändring, att den helt och hållet omkastar den grund, som lades, då representationsreformen genomfördes. Och hvar och en, som ej vill kasta öfver bord denna grund, han bör besinna sig mer än en gång på att antaga det kongl. förslaget. När t. ex. förslag om grundskatternas afskrifning varit före, hvilket ju obestriddligen är en skatte-regleringsfråga, om hvilken således gemensam omröstning borde ega rum, då har Första Kammaren alltid vägrat sådan gemensam omröstning, oaktadt grundlagens tydliga bud. Har det t. ex. varit fråga om rösträttsreformen, då har Första Kammaren afslagit till och med det minimum af fordringar, som alltid legat Andra Kammaren om hjertat. På samma sätt har det varit, när fråga varit om en reform af den kommunala rösträtten. Så äfven med bankfrågan. Och man borde icke behöfva räkna upp alla de frågor, som genom Första Kammarens motstånd blifvit olösta, ty de äro allt för väl kända!

Detta är orsaken till att jag — på samma gång jag hyser sympatier för det kongl. förslaget — likväl skulle anse mig svika mina

välmäns intressen, om jag röstade för det. Derför vill jag öppet tillkännagifva, att jag kommer att afgifva min röst emot detsamma. För att emellertid komma ett stycke på väg, instämmer jag i herr Vahlins reservation.

Ang. ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen m. m.

(Forts.)

Jag tror för öfrigt, att vi icke borde visa oss så särdeles angelägna att inskränka städernas representation. Första Kammaren är nog angelägnare derom än vi, det framgår tydligt af utgången der i dag. Under sådana förhållanden förefaller det mig besynnerligt, om Andra Kammaren till på köpet skulle behöfva göra högst betydliga uppoffringar för att uppnå detta föga angelägna önskemål. Det borde i stället vara motsatsen eller att, vid en sådan inskränkning af städernas rättigheter, Andra Kammaren i stället fordrade någon ökning i sin magt vare sig i fråga om den kommunala rösträtten eller i andra afseenden. Icke behöfva vi väl gifva »påbröd» till, när vi egentligen blott gå Första Kammarens ärenden.

Jag ber att få instämma i herr Vahlins reservation.

Herr *Norberg* instämde häruti.

Herr *Nydahl*: Jag har begärt ordet för att få till kammarens protokoll antecknad, att jag icke kan biträda Kongl. Maj:ts, af konstitutionsutskottet tillstyrkta proposition i oförändradt skick. Jag ömmar icke för städerna, om jag också å andra sidan icke mot dem hyser någon misstro eller afvoghet. Ty deras representanter här i kammaren hafva ju i hufvudsak samma politiska program och samma intressen som den meningsgrupp jag sjelf tillhör. Men jag kan icke vara med om en grundlagsändring, som går ut på att stärka Första Kammarens magtställning gent emot den Andras. Det torde bland alla *verkligt* frisinna i vårt land vara allenast *en* mening derom, att utvecklingen af förhållandet mellan Första och Andra Kammaren borde gå i en alldeles motsatt riktning, hvilket den också, lemnad åt sig sjelf, visat tendenser att göra. Att ifrågavarande förslag är ett attentat mot demokratin inom Riksdagen, i synnerhet mot städernas frisinna representanter, det kan ingen, som aldrig så litet satt sig in i förhållandena, vara i ovisshet om. Frågans hela historia är ett vittnesbörd derom. För min ringa del skall jag aldrig gå reaktionens ärenden, vare sig i denna eller någon annan fråga. Min åsigt om huru det missförhållande bäst bör afhjelpas, som föranledt de upprepade framställningarna om en begränsning af representanternas, särskildt stadsrepresentanternas antal, har jag tillkännagifvit genom att instämma i herr *Lilienbergs* m. fl. motion. Naturligtvis hade jag helst sett, om den vunnit kammarens bifall; men då jag väl inser, att man måste slå bort all tanke derpå, skall jag ansluta mig till herr Vahlins reservation. Jag gör det icke så synnerligen gerna, ty äfven i den är den onaturliga fixeringen bibehållen. Men den är dock för Andra Kammaren förmånligare än Kongl. Maj:ts förslag. Jag yrkar därför

Ang. ändring i afslag på 13 § i utskottets förslag och bifall till herr Vahlins formulering deraf.

§§ 6 och 13
riksdagsord
ningen m. m.
(Forts.)

Herr Ljungman: Med anledning af herr Lilienbergs yttrande ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att min reservation är fogad vid betänkandet n:r 4, för att belysa det förslag till tillägg till § 13, som utskottsmajoriteten i samma betänkande afgifvit, och alldeles icke för att tjena såsom ett *motförslag* till den föredragna §. Det är en egendomlig inkonsekvens, hvartill många talare i afton göra sig skyldiga, då de klandra Första Kammarens beslut, på samma gång som de yrka bifall till herr Vahlins reservation, trots det att denna reservation ingenting annat innehåller än ordagrant hvad Första Kammaren beslutat med den enda förändring, att talen 225 och 75 blifvit utbytta mot talen 230 och 80, hemtade från herr Nils Svenssons i Olseröd motion. Det förefaller mig då lämpligare, att kammaren ansluter sig till det förslag, som har utgått från denna kammare, ett förslag som afser att lösa svårigheterna, icke att undanskjuta dem. Jag vidhåller således mitt yrkande.

Herr Månsson: Jag ber särskildt få tacka talaren på göteborgsbänken därför, att han anförde ett par skäl, som synas mig tala för i stället för *emot* min mening. Han sade, att städerna icke komma att växa framdeles, såsom de gjort under senare tider. Det är precis min åsigt. Jag tror icke heller, att städerna hädanefter komma att växa så fort som under de senare åren, ty det vore onaturligt. Men om så är, då komma ju städerna att stå kvar i det fördelaktiga stadium att få välja en riksdagsman på 12,000 invånare, medan landsbygden endast får välja en på omkring 30,000. Städerna få således framdeles som förut behålla sin nuvarande utmärkta ställning. Detta tycker jag således var ett magnifikt argument för mig.

Vidare sade samme talare, att det icke är rättvist som det nu är, utan en ändring måste ske. Men så sade han: huru skulle det sett ut med tullfrågan, som hängde på några få röster, om detta förslag då varit antaget? Således menar han, att hade icke det nuvarande orättvisa representationssystemet funnits, så hade det icke gått som det gick med tullarne. Är det då verkligen hans mening, att man skulle bibehålla ett system, som han själf erkänner vara orättvist, blott för att vinna det mål man åsyftar? Jag kan icke finna, att detta argument talar för den sak han ville ha fram. Ty rättvisa skall väl dock i främsta rummet få råda.

Det har vidare sagts, att det föreliggande förslaget icke är bra, utan att vi skola taga ett annat, som är bättre. Ja, detta förslag är, såsom herr Ljungman sade, precis lika med Första Kammarens beslut med undantag af en mindre sifferförändring, nämligen detta märkvärdiga femtal, som skulle komma till i denna kammare och på hvilket tal hela rikets väl och ve skulle hänga. Jag tror icke, att detta gör

saken hvarken bättre eller sämre, men hvad som är viktigt är, att vi hålla oss till hvad både vi och Första Kammaren beslutit, ty skola vi nu bryta med det, som vi förut bestämt, och för tredje gången fatta ett nytt beslut, då rifva vi sönder alltsammans.

Ang. ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen m. m.

(Forts.)

Det må ursäktas mig, men jag tillåter mig verkligen tro, att det icke är det der femtalet som det nu gäller, utan syftet är att rifva omkull förslaget. Hufvudsaken är utan tvifvel att få denna kammare att fatta olika beslut med den första och på så sätt få ett uppskof, och den som vinner tid vinner allt. Jag hemställer därför, att de, som allvarligt önska sjelfva saken, nu måtte rösta för bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

I detta yttrande instämde Herrar *Boëthius*, *Ericsson* i Norrby, *Andersson* i Hakarp, *Peterson* i Boestad och *Andersson* i Lyckorna.

Herr *Petersson* i Runtorp: Jag hade icke tänkt begära ordet, ty det lär väl icke löna sig mycket att tala något om sjelfva saken, då man nog icke derigenom kan inverka på någons beslut, men jag skall dock be att få säga några ord.

Det talas oupphörligt om att vi vilja göra städerna så mycket orätt och skada dem samt minska Andra Kammarens magt. Detta är icke sanning, men herrarne kunna väl icke begära, att det i all tid skall fortgå på samma sätt som det hittills utvecklats sig efter representationsförändringens antagande. Det är så allmänt känt och erkänt, att det icke mera behöfver upprepas, att en förändring måste ega rum, och när en sådan skall ske, då blir frågan: huru skall den då verkställas? Kan man nu säga att städerna hafva lidit orätt, då deras representanters antal blifvit höjdt från 55, såsom det var i början, till 75 såsom det är nu? Då riksdagsordningen antogs, förhöllo sig städernas representanter till landsbygdens såsom 5 till 13, eller med andra ord såsom 50 till 130. Genom det nya förslaget skulle städerna vinna så mycket, att de nu skulle få 75 i stället för 50, och landet endast 150 i stället för 130, och med rimliga och måttliga anspråk borde herrarne icke begära mera. Det är således icke till nackdel för städerna, och i allt fall tror jag icke att lagen skall få någon så lång framtid, innan den kommer att ändras. Jag råkade tala om att min enskilda åsigt var likadan som den, hvilken uttalades från stockholmsbänken, nemligen att det borde vara lika valrätt mellan stad och land, och härför fick jag en tillrättavisning från en ärad talare på göteborgsbänken. Detta sade jag dock icke för att, som han påstod, skrämja någon, utan därför att det enligt min åsigt är det enda rätta, och jag vågar påstå, att detta måste påyrkas i framtiden och kommer nog äfven att då genomföras. Detta kan dock icke gå för sig på en gång, utan det nu förliggande förslaget är blott ett öfvergångsförslag.

Herrarne skola icke vara så stränga i detta fall och tro att vi

Ang. ändring i
 §§ 6 och 13
 riksdagsord-
 ningen m. m.
 (Forts.)

vilja städerna något ondt; nej, jag vill att städerna och landet skola arbeta gemensamt för fosterlandets väl, men hvad som är rimligt, det bör man vara nöjd med. Nu säger man att förslaget skall affattas på det eller det viset, men jag tror att detta blott är de obotfärdigas förhinder för att vinna tid, ty hufvudsaken är, såsom man nog kan genomskåda, att få bort detta förslag. Men hvad är det för en fara med att taga detta förslag, ty det hindrar ju icke att man dessutom kan framlägga ett nytt förslag för att hvilatill grundlagsenlig behandling. Då har man emellertid äfven detta förslag att välja på, och därför anser jag, att det icke är någon annan råd än att nu bifalla utskottets hemställan, hvartill jag alltså yrkar bifall.

Herr Schöning: Herr talman, mine herrar! Att yttra sig i denna fråga torde väl från partisynpunkt icke tjena mycket till, men jag förmodar dock, att städernas representanter skola hafva lika mycken rätt som landsbygdens att deri taga till orda.

Vi veta, att för två år sedan väcktes af en enskild person motion om fixering af riksdagsmännens antal, och det var äfven då liksom nu städerna, som skulle sitta emellan. Jag hade trott att, då nu ett förslag härom kom från regeringen, det skulle vara baserat på rättvisa mot så väl städerna som landet, och hade man velat fixera antalet ledamöter i Andra Kammaren till 225, så hade det gått mycket väl för sig att minska landsbygdens representanter från 147 till 145 och städernas från 81 till 80, då summan blefve 225. Men det ser ut som om den ställning, som städerna nu intaga med sina 81 representanter, skulle betraktas såsom någon slags stöld från landet, ehuru jag trodde, att detta var baserat på grundlagen lika väl som valförhållandena på landet.

Det lönar sig väl icke mycket att tala vidare i denna sak, men jag skall dock be att få säga några ord till representanten Lasse Jönsson från Sandby. Han yttrade nemligen, att hans kommittenter voro mer eller mindre oroliga öfver städernas växande magt och ökningen af antalet stadsrepresentanter. Jag vill då svara herr Lasse Jönsson, att kommittenterna i städerna äfven kunna vara oroliga, då de se, att landsbygden vill för dem kringskära den magt, som de enligt grundlagen ega och med hvilken vi, för närvarande 81 stadsrepresentanter, sitta här i Andra Kammaren.

Att här vädja till någon känsla af eftergifvenhet lär väl tydligen icke gå, ty jag har förgäfvets väntat både under förmiddagen och eftermiddagen att få höra en enda representant från landsbygden säga, att det dock är städerna, som genom detta förslag skola blifva lidande. Men Ivar Månsson i Trää, han har varit den rätte och sanne kämpen för det andra partiet. Hvad gör det att kasta om några siffror. Att taga 6 från städerna och deraf lemna 3 till landsbygden, under det kammarens hela antal minskas med 3? Detta gör precis 175 och 50, och då hafva vi det precis, som Ivar Månsson vill hafva det. Han

torde emellertid då ursäkta, att jag, och jag tror hvarje stadsrepresentant, kanske med undantag af den på upsalabänken, som nyss instämde med Ivar Månsson från Trää, äfven vilja hålla på vår rätt, att äfven vi vilja se till, att vi återvända till våra hembygder med ofläckade visir.

Jag hade egentligen icke tänkt yttra mig i denna sak, men jag har velat begagna mig af den rätt, som tillkommer hvarje svensk medborgare, som deltagar i en församling, att uttrycka sin mening.

Men nu, mine herrar, skall jag något gifva med mig, ty jag har en svag karakter. Jag ville vara med om att sätta ner städernas representantantal till 80 och höja de värda representanternes från landet till 150 och således förena mig med hr Vahlin, i hvilket reservation summan representanter sättes till 230.

Herr Boëthius: Jag har redan vid föregående riksdag antydtt min ställning till denna fråga, men efter den vädjan, som gjordes till mig, anser jag det vara en skyldighet för mig att förklara, hvarför jag kommer att rösta för ifrågavarande förslag. Orsaken är, såsom jag förut sagt, den, att jag anser, att om man uppskjuter lösningen af denna fråga, så kommer den lösning, som ändock en gång skall ega rum, att blifva ändå ofördelaktigare för städerna. Den lösning, som nu erbjudes, innebär dock en viss rättvisa. Den bibehåller ungefär den nuvarande magtställningen.

På grund häraf och just af omtanke för mina kommittenter — om också icke jag kan påräkna bifall af dem alla — anser jag mig kunna rösta så som jag ämnar eller för antagande af den 13 § oförändrad.

Herr Thermænius: Herr Schöning yttrade nyss, att han saknat uttalande från någon landsortsrepresentant, att denne icke vore med om detta förslag derför, att det icke gick ut från nuvarande förhållanden och att det innebure en orättvisa, som skulle drabba städerna, derest detsamma antoges till lag. Jag vill då till hans tröst göra det uttalandet, att just med denna uppfattning såsom utgångspunkt, kommer jag att rösta mot det kongl. förslaget och för bifall till hr Vahlins reservation.

Herr Olsson från Stockholm: Herr talman! Jag kan icke uraktlåta att framhålla, att, om i dag Andra Kammaren skulle fatta samma beslut som Första Kammaren, valmännen måste komma att vakna upp ur den slummer, som hittills gjort sig gällande, ty de skola då finna, att den magtställning, som Andra Kammaren nu intager, delvis blifvit densamma frånröfvad. De skola då fråga, hvad tjenar det till att offra så stora kapital å ett blifvande riksdagshus, som då icke behöfves, då man inskränker antalet riksdagsmän?

Herr Larsson från Upsala: Jag skall icke blifva lång, men en meningsfrände i flere andra frågor, och på hvilken jag sätter

Ang. ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i
§§ 6 och 13
riksdagsord-
ningen m. m.
(Forts.)

högt värde, har sagt, att om det vore öppen omröstning, skulle man få veta hvar styrkan ligger. Jag anser såsom en skyldighet att ingå på hans förslag. Jag skall därför rösta öppet och gifva min mening till känna både för kammaren och för mina kommittenter. Jag skall gå längre än till den nu föreliggande paragrafen och säga, att lika ärligt som jag röstade *ja* för § 6, lika ärligt skall jag rösta *nej* för § 13.

Jag skall icke nu anföra några skäl för dessa mina åsikter. Allt hvad jag i sådant afseende skulle kunna säga är här förut sagdt och bättre än jag kan göra det. För att ytterligare klargöra min ställning vill jag med anledning af den ärade representantens på nerikesbänken yttrande, att den kongl. propositionen vore ett surt äpple att bita uti, säga, att om man väntar till nästa år, är ingen tid derigenom försuten, men äpplet torde då blifva mera moget och delikat.

Jag kan således icke rösta för det kongl. förslaget.

Herr Jönsson i Gammalstorp: Herr talman, mine herrar! Jag har icke tänkt yttra mig i sjelfva saken.

Det förundrar mig icke, att stadsrepresentanterna vilja försvara den rätt, de nu hafva, fastän jag tycker de borde vara nöjda med det förslag, som nu föreligger. Men jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande af en representant på örebrobänken. Han sade, att den, som röstade för Kongl. Maj:ts förslag, sveke sina valmän i stället för att befordra deras gagn. Jag vill icke, att detta yttrande skall stå utan anmärkning eller protest, hvarför jag härmed protesterar mot detsamma.

Jag gratulerar den talaren, i fall han kom ned till de trakter, jag tillhör, och förde ett sådant språk eller fälde sådana yttranden. Han skulle då nog icke så lätt komma ifrån desamma eller förblifva utan svar.

Herr Petersson i Dänningelanda: Jag skall icke förlänga diskussionen, utan endast tillkännagifva, att jag ansluter mig till hvad herr Jöns Bengtsson i Gullåkra anfört och yrkar bifall till den kongl. propositionen och utskottets förslag.

Herr Andersson i Löfhult: Jag skall be att få till protokollet antecknadt, att jag kommer att rösta för bifall till den kongl. propositionen och förevarande paragraf, sådan som den föreligger i utskottets betänkande.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. I enlighet med de yttranden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o) på godkännande af Kongl. Maj:ts af utskottet tillstyrkta förslag; 2:o) på antagande af det förslag, som inefattades i herr Vahlins reservation i denna del; 3:o) på bifall till herr Svenssons i Olseröd

motion; och 4:o) på afslag å Kongl. Maj:ts förslag. Herr talmannen förklarade sig anse propositionen på bifall till herr Vahlins reservation vara besvarad med öfvervägande ja; men som votering begärdes, blef nu, sedan till kontraproposition antagits yrkandet om bifall till Kongl. Maj:ts förslag, uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å Kongl. Maj:ts, af konstitutonsutskottet i dess utlåtande n:o 3 tillstyrkta förslag till ändrad lydelse af 13 § riksdagsordningen, antager till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling det förslag till lydelse af nämnda §, som innehålles uti den af herr Vahlin vid berörda utlåtande fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antagit Kongl. Maj:ts omförmälda förslag.

Sammanräkningen af rösterna visade 116 ja och 100 nej; och hade kammaren alltså beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Härefter föredrogs Kongl. Maj:ts i utskottets utlåtande n:o 3 tillstyrkta förslag till ändrad lydelse af § 15 riksdagsordningen; och yttrade dervid

Herr Vahlin: Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts af utskottet tillstyrkta förslag i § 15.

Vidare anfördes icke. Paragrafen godkändes.

Efter föredragning vidare af § 16, sådan den af utskottet i öfvensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition föreslagits, anförde

Herr Vahlin: Jag skall be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag äfven i § 16.

Äfven denna § blef af kammaren godkänd.

§§ 22 och 28.

Godkändes jemväl, sådana de af utskottet i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition föreslagits.

Slutligen föredrogs *punkten 3* i utskottets utlåtande n:o 4, deri utskottet, för den händelse Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag antoges att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, hemställt, att Riksdagen måtte till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande tillägg till den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelse af § 13 riksdagsordningen:

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än en tredjedel af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän, tvåhundraotjugufem, utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän, som sålunda bör utses för landet och för städerna, bestämmas af Konungen vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda ordning, dervid i öfrigt stadgandena i mom. 2 och 3 skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Herr Ljungman erhöll ordet och yttrade: Med anledning af det beslut, kammaren vid behandlingen af § 13 nyss fattat, torde det vara klart, att kammaren bör afslå utskottets hemställan i denna punkt; och jag ber att få framställa yrkande derom.

Med bifall till detta herr Ljungmans yrkande afslog kammaren utskottets ifrågavarande hemställan.

Utskottets öfriga i såväl utlåtandet n:o 3 som utlåtandet n:o 4 gjorda hemställanden förklarades vara genom kammarens redan i ämnet fattade beslut besvarade.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om ändring af § 60 regeringsformen.

Kammaren beslöt, att detta ärende skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 3.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr *N. Jönsson* i Gammalstorp under 14 dagar fr. o. m. den 26 dennes;
 » *C. J. Jakobson* » 8 » » » 26 »

herr <i>C. F. Petersson</i> i Dännin- gelanda	under 8 dagar fr. o. m. den 26 dennes;
» <i>L. F. Odell</i>	» 6 » » 28 »
» <i>O. Larsson</i> i Mörtlösa	» 6 » » 26 »
och herr <i>A. Hansson</i> i Solberga	» 4 » » 26 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 9,10 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.

Torsdagen den 24 mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. friherre *F. von Essen* aflemnade följande Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, nemligen:

med förslag till vissa ändringar i nådiga förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 31 december 1891;

med förslag till lag angående sparbanker samt lag angående tillsyn å vissa så kallade folkbanker och med folkbanker jemförliga penninge-inrättningar; och

angående ändring i nu gällande bestämmelser i fråga om de från marinregementet till Blekinge bataljon öfverflyttade officerares pensionsrätt.

De kongl. propositionerna bordlades.

§ 3.

Föredrogs och bordlades för andra gången konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5.

§ 4.

Justerades ett protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.